

1. PBLA un Latvijas valdības pārstāvji piedalās BATUN godināšanā Ņujorkā
2. Paula Raudsepa apskats par vēlēšanām krīžu laikā
3. Mediķu arodbiedrība lems par streika rīkošanu
4. Virza tālāk likumprojektu par obligātā aizsardzības dienesta izveidi Latvijā
5. Rinkēvičs aicina ASV uzņēmējus ieguldīt Latvijas ekonomikā
6. Sankciju laikā vācu kuģu tehnika caur uzņēmumu Latvijā nogādāta Krievijas kara flotei
7. Atjauno tiesvedību lietā par studiju programmu īstenošanu latviešu valodā
8. Augstās elektrības izmaksas apdraud ledus haļļu eksistenci un hokeja attīstību
9. Krievijas kultūras boikots – cik stingri mugurkaulu tur Latvijas pasākumu rīkotāji?
10. Veidenbauma dzeja izdota jaunā izlasē – latviešu un angļu valodā

1. PBLA un Latvijas valdības pārstāvji piedalās BATUN godināšanā Ņujorkā

Foto no kreisās: Latvijas Republikas vēstnieks ASV Māris Selga, Valsts prezidenta kancelejas vadītājs Andris Teikmanis, Latvijas Republikas vēstnieks ANO Andrejs Pildegovičs, ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs, bijušais PBLA priekšsēdis un BATUN aktīvists Ints Rupners, Daugavas Vanagu apvienības Ņujorkā pārstāvis Imants Kalniņš, PBLA priekšsēdis Pēteris Blumbergs, BATUN pārstāvis Uldis Blučis, Ņujorkas Daugavas Vanagu pārstāve Inese Zeimule un bijusī ALA priekšsēde Anita Bataraga.

2022. gada 18. septembrī PBLA priekšsēdis Pēteris Blumbergs pievienojās Latvijas ārlietu ministram Edgaram Rinkēvičam, Valsts prezidenta kancelejas vadītājam Andrim Teikmanim un vēstniekam Andrejam Pildegovičam, lai piedalītos organizācijai BATUN (Baltiešu aicinājums Apvienotajām Nācijām) veltītās piemiņas plāksnes atklāšanā Daugavas Vanagu namā Ņujorkā. Svinīgo pasākumu rīkoja Ņujorkas Daugavas Vanagu apvienība priekšsēža Andreja Kancāna vadībā. Tajā piedalījās Ņujorkas apkārtnes latvieši un arī bijušais PBLA priekšsēdis un BATUN aktīvists Ints Rupners.

“Latvieši, kuru vieta uz pasaules skatuves ir salīdzinoši maza, vienmēr ir pratuši pārsteigt pasauli ar savu uzņēmību un BATUN ir viens labs piemērs no tā,” savā uzrunā teica PBLA priekšsēdis Pēteris Blumbergs. “Nevar aizmirst, ka pamati, ko BATUN ielika, lai apvienotu latviešu sabiedrību un atgādinātu pasaulei par Latviju, ir vairākkārt atmaksājušies, jo mūsu latviešu organizācijas ārpus Latvijas turpina darboties un ir stipras,” piebilda P. Blumbergs, sevišķi izceļot Amerikas latviešu apvienības (ALA) un Amerikas latviešu jaunatnes apvienības (ALJA) nacionālpolitisko darbu aizvadītajos gadu desmitos. Savukārt ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs vērta uzmanību, ka pastāvīgi uzturot “Baltijas jautājumu” starptautiskās uzmanības lokā, tika bruģēts ceļš uz Baltijas valstu neatkarības atjaunošanu. Ministrs pateicās BATUN vebiedriem par atbalstu Latvijas, Igaunijas un Lietuvas delegācijām, uzsākot darbu ANO sistēmā.

“Šā gada 17. septembrī atzīmējam 31. gadskārtu, kopš Latvija tika uzņemta Apvienoto Nāciju Organizācijas saimē pēc piecdesmit nebrīves gadiem. Vēlos pateikt paldies trimdas latviešu organizācijām – Daugavas Vanagiem un Pasaules Brīvo latviešu apvienībai, kā arī baltiešu kustībai BATUN, kas palīdzēja Latvijai atgriezties starptautiskajā sabiedrībā pilnvērtīgas, suverēnas valsts statusā. Esam pateicīgi par jūsu ciešo saiti ar Latviju un sniegto atbalstu Latvijas attīstībai,” uzrunā teica E. Rinkēvičs.

BATUN (Baltic Appeal to the United Nations jeb Baltiešu aicinājums Apvienotajām Nācijām) bija viena no ietekmīgākajām baltiešu trimdas organizācijām, kas 25 gadus – no pagājušā gadsimta 60. gadiem līdz pat Baltijas valstu neatkarības atjaunošanai 1991. gadā – uzturēja baltiešu neatkarības centienus, ANO dalībvalstīm atgādinot par Baltijas valstu okupāciju un tiesībām uz pašnoteikšanos.

BATUN tika dibināts 1966. gada 9. februārī. Ideja par organizāciju radās pēc baltiešu aktīvistu sarīkotās Baltijas brīvības demonstrācijas (Baltic Freedom Rally) Ņujorkā 1965. gada 13. novembrī, kad aptuveni 15 000 Ziemeļamerikas baltieši – pārsvarā jauni cilvēki – ar plakātiem devās gājienā uz ANO mītni, pieprasot Baltijas valstu neatkarību. Daugavas Vanagu namā Ņujorkā no 1988. gada jūlija atradās BATUN birojs. No 1991. gada septembra līdz 1992. gada jūlijam BATUN birojā darbojās pirmā Latvijas Republikas pastāvīgā pārstāvniecība ANO. (PBLA pārstāvniecība/LR Ārlietu ministrija)

2. Paula Raudsepa apskats par vēlēšanām krīžu laikā

Krīzes sākās jau tūlīt pēc iepriekšējās Saeimas vēlēšanām. Pirmā bija valdības izveidošanas krīze. 13. Saeimā savēlētais raibais partiju rasols padarīja stabilas koalīcijas izveidošanu gandrīz par neiespējamo misiju, un tikai trešajā piegājienā prezidentam Vējonim izdevās atrast īsto kandidātu – Krišjāni Kariņu no Jaunās Vienotības. Viņa Ministru kabinets tika apstiprināts vairāk nekā trīs mēnešus pēc vēlēšanām. Sekoja banku sistēmas attīrīšanas krīze,

kuras laikā Latvijai draudēja nonākšana starptautiskajā naudas atmazgātājvalstu "pelēkajā sarakstā" ar visām no tā izrietošajām smagajām sekām visai tautsaimniecībai.

Laikā, kad notika izšķirošais balsojums, kas paglāba Latviju no šī neglītā zīmoga, jau bija sākusies trešā – kovida krīze, kura vairāk nekā divus gadus radīja pastāvīgu spriedzi gan politikā, gan sabiedrībā. 24. februārī Krievija uzsāka plašu uzbrukumu pret Ukrainu, izraisot militārās drošības krīzi Eiropā, kas bija sevišķi draudpilna Krievijas kaimiņvalstīm, kā arī energoresursu cenu krīzi pasaulē, kuras ietekme būs sevišķi jūtama šajā ziemā. Neatmaidīgās nestabilitātes rezultātā vārds "drošība" tagad ir visu vadošo partiju programmu vadmotīvs, un šķiet, ka vēlēšanās viens no izšķirošajiem faktoriem būs balsotāju vērtējums – kurš vislabāk spēs viņus pasargāt no visapkārt sabiezējušajiem draudiem?

Šim darbam pieteicies sen neredzēts sarakstu skaits. Pēdējā reize, kad vēlētājiem bija jāizvēlas starp 19 biļeteniem, bija 2006. gads. Lielo politisko piedāvājumu, domājams, nosaka divi apstākļi – daudzo pandēmijas laika pašpasludināto protestu līderu vēlme turpināt gozēties publikas uzmanības centrā, kā arī iespēja partijām, kuras iegūst vairāk nekā 2% balsu, saņemt finansējumu no valsts budžeta. Sarakstu skaits, kurš varētu gūt pārstāvniecību nākamajā Saeimā, dažās prognozēs sasniedz pat divpadsmit, taču tas neliekas sevišķi ticami. Turklāt jau tagad ir skaidrs, ka diez vai ir vairāk par septiņām partijām vai to apvienībām, kurām ir reālas izredzes iekļūt koalīcijā pēc vēlēšanām. Sāksim ar īsu šo sarakstu raksturojumu.

Jaunajai Vienotībai (1. saraksts) krīzes dod iespēju politiski paspīdēt. 2010. gadā, kad Latvija vēl cīnījās ar "dižķibeles" jeb lielās finanšu krīzes sekām, Vienotība no Eiroparlamenta atsauktā premjerministra Valda Dombrovska vadībā 10. Saeimas vēlēšanās ieguva 33 vietas parlamentā, otro labāko rezultātu Latvijas vēsturē. Tagad aptaujas liecina, ka Jaunā Vienotība no Eiroparlamenta atsauktā premjerministra Krišjāņa Kariņa vadībā ar atrāvienu apsteidz visus sāncensus. Pat ja rezultāts nebūs tik labs kā 2010. gadā, JV visdrīzāk kļūs par noteicošo spēku 14. Saeimā. Rezultāts ir sevišķi zīmīgs tāpēc, ka pirms četriem gadiem bija šaubas, vai JV vispār iekļūs parlamentā. Savā ziņā Kariņa lielākais sasniegums ir tas, ka pastāvīgo krīžu šūpotajai valdībai izdevies noturēties ilgāk nekā jebkurai citai demokrātiskās Latvijas vēsturē, un JV sola turpināt tās uzņemto kursu. Septembra sākumā veiktās aptaujas liek spriest, ka daudziem vēlētājiem tas rada stabilitātes sajūtu nestabilā laikā.

Zaļo un Zemnieku savienība (3. saraksts). 13. bija pirmā Saeima, kurā ZZS tika ievēlēta, bet pavadīju visus četrus gadus opozīcijā. Šopavas ar ZZS piedzīvoja arī šķelšanos, kad to pameta gan Zaļā, gan Liepājas partija. Priekšvēlēšanu kampaņā partijas vadošie kandidāti bijuši spiesti norobežoties no pašu izvirzītā premjerministra amata kandidāta Aivara Lemberga izteicieniem, kurus daudzi tulko kā Krievijai labvēlīgus, un taisnoties, ka pirmajā instancē par smagiem ar korupciju saistītiem kriminālnoziedzumiem notiesātajam un gadu cietumā pavadījušajam ventspilniekam spriedums ir pārsūdzēts un vēl nav stājies spēkā. ZZS politiskais piedāvājums vienmēr balstījies uz naudas piesaistīšanu provinces pašvaldībām un Lemberga īpatnējo valdzinājumu daļai vēlētāju, kuri neko labāku par "zog, bet dalās" no politiķiem nesagaida. Tomēr laiki mainās un ZZS ietekme mazinās. Saeimā tā visdrīzāk iekļūs, bet iekļaušanās koalīcijā tai būtu liela veiksmē.

Nacionālā apvienība Visu Latvijai!-Tēvzemei un Brīvībai/LNNK (11. saraksts). NA pēdējos četros gados turpināja apvienot savu statusu kā "sistēmas partija", kura regulāri tiek iekļauta valdošajā koalīcijā, ar labējo populismu, kuram raksturīga agresīva nostāja pret imigrantiem un viendzimumu laulībām. Pēc 24. februāra šī ideoloģija NA politiķus nostādīja

neērtā situāciju, jo viņu līdzšinējā varoņa, Ungārijas premjerministra Orbāna Putinam draudzīgā politika tagad apdraud Ukrainas un līdz ar to arī Latvijas drošību. NA arī nav vairs tik viegli izcelties ar savu nacionālo politiku, jo kopš Krievijas agresijas visas "latviskā spārna" partijas atbalstījušas gan pilnīgu pāreju uz latviešu valodu skolās, gan padomju pieminekļu gāšanu. Reitingi liecina, ka NA atbalsts šajās vēlēšanās varētu būt līdzīgs pirms četriem gadiem saņemtajam. Kā premjerministra kandidātu NA izvirzījusi plašākā sabiedrībā mazpazīstamo Siguldas novada domes priekšsēdētāju Uģi Mitrevicu, kas liek domāt, ka NA nevis pretendē uz vadību nākamajā koalīcijām, bet gan plāno atkal ērti iekārtoties iekšējās opozīcijas lomā.

Konservatīvie (13. saraksts) pirms vēlēšanām nonākuši īpatnējā un neērtā situācijā. Partijas skaļākais solījums pirms iepriekšējām vēlēšanām – “3 x 500” jeb minimālās algas un neapliekamā minimuma gan algām, gan pensijām palielināšana līdz 500 eiro – ir izpildīts, taču atbalsts šajās vēlēšanās gandrīz noteikti būs ievērojami zemāks nekā 2018. gadā, kad viņi saņēma 13,9% balsu – trešo lielāko skaitu. Iespējams, ka vēlētāji gaidīja vairāk no viņiem kā “bezkompromisa tiesiskuma” aizstāvjiem, un bijušās Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja vadītāja vietnieces Jutas Strīķes nāve 2020. gadā atņēma partijai cilvēku, kurš sabiedrības acīs vispilgtāk iemiesoja cīņu pret korupciju. Partijas premjerministra amata kandidāts, tieslietu ministrs Jānis Bordāns gan atgādina, ka tieši pateicoties konservatīvo stingrajai nostājai pie ministru krēsliem netika ar Lembergu saistītā ZZS. Taču, pat Konservatīvie iekļūs Saeimā, viņu ietekme visdrīzāk būs mazāka nekā līdz šim.

Progresīvie (15. saraksts) ir uz viļņa. Pēc veiksmīga starta Rīgas domes ārkārtas vēlēšanās 2020. gadā, viņi piesaistījuši uzmanību un izvirzījušies kā nopietna alternatīva liberālajiem vēlētājiem, kuri iepriekšējās vēlēšanās visdrīzāk izvēlējās starp Jauno Vienotību un Attīstībai/Par!. Partijai izdevies arī piesaistīt spēcīgus kandidātus uz ministru amatiem, tai skaitā premjerministra amata kandidātu Kasparu Briškenu, kurš līdz šim atbildēja par milzīgā infrastruktūras projekta Rail Baltica stratēģisko attīstību. Pēc Latvijas Zaļās partijas izslēgšanas no Eiropas zaļo partiju ģimenes, Progresīvie kļuvuši par kandidātpartiju uz viņu atbrīvoto vietu. Tomēr partiju vajā dažkārt pārspīlēti pārmetumi gan par sociāldemokrātisko ekonomisko programmu, gan par liberālo nostāju nacionālajos jautājumos. Tas liek jautāt, kā Progresīvie varētu iekļauties kādā no iespējamajām nākamās Saeimas koalīcijām. Tomēr septembra sākuma reitingi liecina, ka Saeimā viņiem vieta atradīsies.

Attīstībai/Par! (16. saraksts) ir bijuši nozīmīgi sasniegumi šajā Saeimā. Apvienība panākusi vairāku sen iekavētu darbu nobeigšanu, tai skaitā administratīvi teritoriālo reformu, kura apvienoja daudzas mazas, neefektīvas pašvaldības lielākos novados, un pudeļu depozīta sistēmas ieviešanu. A/P ar mainīgām sekmēm uzņēmās arī nepateicīgo veselības ministra amatu pandēmijas laikā. A/P partiju aliansi vieno sociālais liberālisms, bet tajā spriedzi izsauca skandāli, kuros šajās Saeimas laikā iekūlušies politiķi no partijas Attīstībai. Tās ciešās saites ar dažādiem vietējiem uzņēmējiem daudzu acīs spilgti izgaismoja apvienības ministra Pleša lēmums apturēt Rīgas teritoriālo plānojumu, jo, cita starpā, tajā bija iecerēts gandrīz pilnībā aizliegt pilsētā azartspēles. Rezultātā no Par! izstājās viens no partijas redzamākajiem biedriem, Rīgas mērs Mārtiņš Staķis. A/P! premjerministra amata kandidāts, aizsardzības ministrs Artis Pabriks, sola būt izlēmīgāks un efektīvās valdības vadītājs par Krišjāni Kariņu, taču septembra sākuma reitingi liek domāt, ka Saeimā A/P iekļūs, bet ar mazāku pārstāvniecību nekā iepriekšējās vēlēšanās.

Apvienotais saraksts (18. saraksts) ir nosaukums arhitekta un uzņēmēja Ulda Pīlēna politiskajam projektam, kuram viņš piesaistījis Reģionālo apvienību un no ZZS aizgājušās Zaļo un Liepājas partijas. Pīlēns, kurš savulaik bija starp Tautas partijas pirmajiem, redzamākajiem biedriem, ir AS premjerministra kandidāts, lai gan pats vēlēšanās nepiedalās. Saraksts sevi piesaka kā konservatīvs spēks un "krīzes menedžeru" komanda, taču programmā un intervijās ļoti nekonkrēti izsakās par saviem plāniem un iecerēm ekonomikas stabilizēšanai un attīstīšanai. Savukārt solījumi mainīt vēlēšanu sistēmu un atvieglot referendumu sarīkošanu pārklājas ar daudzu opozicionāro sīkpartiju iecerēm. Tomēr Factum aptaujās AS reitingi kopš jūlija strauji pieauguši. Latvijas vēlēšanās tradicionāli izceļas kāda jauna partija un līderis, kas piesaista ar līdzšinējo varu vīlušos, un šo lomu, tiesa, mazākā mērogā nekā savulaik Šķēle vai Repše, šogad varētu izpildīt Pīlēns.

Saskaņa un pārējie

Kopš tās izveidošanas 2005. gadā, Saskaņas (tolaik Saskaņas Centra) nemainīgais mērķis ir bijis iekļūšana Latvijas valdībā. Kopš 2010. gada partija allaž bija starp vēlēšanu līderiem un saņēma starp 23 un 31 deputātu mandātu, taču Saskaņas ietekme satrauca visus, kuriem aizdomīgs licies politisks spēks, kas bija slēdzis sadarbības līgumu par Putina partiju Vienotā Krievija. Tāpēc jautājums, vai Saeimā varētu izveidoties politisko spēku izkārtojums, kas akceptētu Saskaņas piedalīšanos koalīcijā, bijis starp svarīgākajiem pēdējās četrās vēlēšanās.

Šis posms Latvijas politiskajā vēsturē ir beidzies. Saskaņu no spēles izslēdzis gan nozīmīgi samazinātais atbalsts, gan partijas politiskā pozīcija. Tiesa, sākotnēji Saskaņa (7. saraksts) ieņēma pārsteidzoši stingru nostāju pret Putina agresiju. Kopā ar visām citām Saeimā pārstāvētajām partijām tā 24. februārī nobalsoja par Krievijas agresijas nosodīšanu. Tomēr laika gaitā Saskaņas nostāja kļuvisi svārstīgāka. Tā atteicās nosaukt Krieviju par terorismu atbalstošu valsti un kritizēja lēmumu nojaukt padomju pieminekļus. Mainīgās nostājas rezultātā tā ne tikai zaudējusi reālas izredzes iekļūt nākamajā valdībā, bet vienlaikus arī kādu daļu savu vēlētāju. Prognozējams, ka tā iegūs ievērojami mazāku atbalstu par tiem 19,8%, kurus saņēma iepriekšējās vēlēšanās.

Taču, kā Rainis savulaik rakstīja, "zārks jau nevar palikt tukšā", un uz Saskaņas zaudētajām, Putinam simpatizējošajām balsīm tagad pretendē gan bijušais Saskaņas biedrs, 1984. gadā dzimušais, agresīvi populistiskais Aleksejs Rosļikovs (**Stabilitātei!**, 8. saraksts), gan vecmodīgākā **Latvijas Krievu savienība** (2. saraksts), kuras pazīstamākā seja ir 73 gadus vecā Eiropas Parlamenta deputāte Tatjana Ždanoka. Abām šīm partijām atbalsts septembra sākumā svārstījās ap 5% sliekšni. Bet, pat ja viena vai abas iekļūst Saeimā, valdībā tās nebūs.

No pārējiem deviņiem sarakstiem vienīgi Aināra Šlesera partijai **Latvija pirmajā vietā** (12. saraksts) septembra sākuma Factum aptauja deva kādas cerības iekļūt Saeimā. Lai gan vēl jūlijā tai bija pat 7,5% atbalsts, tas tagad ir nedaudz zem 5%. Otra pazīstamākā populistu partija, Alda Gobzema **Katram un Katrai** (14. saraksts) arī piedzīvojusi reitingu kritumu. Pavasarī tā vēl atradās diezgan stabili virs 5% barjeras, bet tagad piesaista tikai 3,3%. (Par abiem šiem politiskajiem spēkiem varat izvērstāk lasīt Ingas Sprinģes PBLA speciāli rakstītajā analizē "Kādas ir populistu izredzes iekļūt nākamajā Saeimā", kas pieejama www.jabalso.lv. Nevienam citam sarakstam atbalsts Factum aptaujās nepārsniedz 2%.

Ja šīs tendences saglabāsies arī vēlēšanu dienā 1. oktobrī, var izrādīties, ka par spīti dažādu analītiķu un vērotāju paustajām bažām, krīze Latvijā nav labvēlīga augsne populistiem un tautas neapmierinātības kurinātājiem. Neba jau pirmo reizi Latvijas vēlētāji apliecinās, ka

nestabilitātes laikā viņi nav gatavi eksperimentēt, bet turas pie mierinoši pazīstamā. (Autors Pauls Raudseps, Žurnāla Ir komentētājs; raksts tapis PBLA īstenotā projekta “Priekšvēlēšanu projekts visiem balsstiesīgajiem Latvijas pilsoņiem ārpus Latvijas “JĀbalso”” ietvaros)

3. Mediķu arodbiedrība lems par streika rīkošanu

Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrības (LVSADA) padomes sēdē otrdien paredzēts lemt par streika rīkošanu. Arodbiedrības vadītājs Valdis Keris Latvija Radio sacīja, ka streika prasības ir vienkāršas: "Paaugstināt darba samaksu šī gada otrajā pusgadā visām kvalifikācijas kategorijām vienādā apmērā – par 10%. Ņemot vērā to, ka ārstiem un māsām jau par aptuveni 5% no janvāra darba samaksa ir paaugstināta, būtu mūsu prasību izpildei nepieciešami aptuveni 30 miljoni eiro. Kā mums skaidroja, tad to nevar izpildīt, jo valstij naudas nav. Kā mēs redzam, tad kārtējo reizi tie ir meli, jo pedagogu prasību izpildīšanai 60 miljoni tika atrasti."

Lēmšanu par streika rīkošanu Keris pamatoja ar mediķu prasību ignorēšanu: "Pēc brīdinājuma streika, kas notika 27. jūlijā, ko pavadīja arī protestu sapulce pie Veselības ministrijas, ne veselības ministrs, ne premjerministrs nav izrādījis ne vismazāko vēlēšanos rast kaut kādu kopsaucēju attiecībā uz mūsu streika prasību izpildi. Te mēs redzam gan sociālā dialoga trūkumu, gan tādu dīvainu diskrimināciju, jo izglītības nozares gadījumā attieksme un rīcība bija pavisam citāda."

KONTEKSTS:

LVSADA pērn 23. augustā Veselības ministrijā (VM) iesniedza divas streika prasības, prasot palielināt darba samaksu veselības jomā strādājošajiem. Šāds solis sperts, jo arodbiedrībā uzskatīja, ka nav izdevies novērst ministrijas diskriminējošu attieksmi pret mazāk atalgotajiem veselības aprūpes nozares darbiniekiem. Tādēļ tā prasīja paaugstināt vidējo darba samaksu atbalsta personālam, kas nav ārstniecības personas, katru gadu par 5% līdz 2024. gadam. Savukārt otra prasība bija paaugstināt vidējo darba samaksu ārstniecības personām katru gadu par 10% līdz 2024. gadam.

LVSADA norādīja, ka, lai mediķu darba samaksa augtu līdzvērtīgi darba samaksas pieaugumam valstī, vajadzīgi ne mazāk kā 75 miljoni eiro. Arodbiedrība sarunās ar VM panāca konceptuālu vienošanos, ka 2022. gadā tiek palielināta vidējā darba samaksa tarifu daļā par 10% visām ārstniecības personām. Tomēr valdība nākamā gada budžetā lēma ārstniecības personu darba samaksas pieaugumam atvēlēt 35 miljonus eiro. Tādēļ arodbiedrība pieņēma lēmumu rīkot veselības nozares brīdinājuma streiku un protesta akciju pie VM ēkas 27. jūlijā. (Latvijas Radio; lsm.lv)

4. Virza tālāk likumprojektu par obligātā aizsardzības dienesta izveidi Latvijā

Ministru kabinets sēdē otrdien, 20. septembrī, akceptēja Aizsardzības ministrijas (AM) izstrādāto likumprojektu, kas paredz Latvijā no 2023. gada 1. janvāra ieviest jaunu Nacionālo bruņoto spēku (NBS) struktūru – aizsardzības dienestu, kur būs pienākums dienēt noteiktai Latvijas sabiedrības daļai. Likumprojekts skatīšanai Saeimā tiek virzīts steidzamības kārtā. Likumprojektā paredzēts, ka pienākums dienēt būs visiem Latvijas pilsoņiem – vīriešiem, kā arī brīvprātīgi – tām Latvijas pilsonēm, kuras to vēlēšies. Dienestu pilsonis varēs pildīt, sākot no 18 gadu vecuma sasniegšanas brīža.

AM skaidroja ka likumprojektam jāstājas spēkā pēc iespējas ātrāk, jo pirmais iesaukums ir plānots ar 2023. gada 1. janvāri. Līdz minētajam datumam ir jāveic virkne pasākumu iesaukuma organizēšanai, piemēram, jāizsūta aicinājumi brīvprātīgi pieteikties dienestam. Pirmo iesaukumu valsts aizsardzības dienestā 2023. gada pirmajā pusē plānots pilnībā komplektēt no pilsoņiem, kuri tam pieteikušies brīvprātīgi, bet 2023. gada otrajā pusgadā – gan piedāvājot personām iestāties valsts aizsardzības dienestā brīvprātīgi, gan iesaucot pilsoņus obligātā kārtā, lai kopumā iesauktu nepieciešamo personu skaitu.

Krievijas iebrukums Ukrainā maina situāciju

Likumprojekta anotācijā teikts, ka pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā 2022. gada 24. februārī ir mainījusies drošības situācija Eiropā. Šis karš apliecina, ka ir būtiski augusi Krievijas vadības politiskā gatavība veikt pilna mēroga neslēptus militārus uzbrukumus pret kaimiņvalstīm, kuras Krievija uztver par savu ietekmes sfēru. Ukrainas spēcīgā aizsardzība ir devusi laiku Latvijai sagatavoties – attīstīt savas aizsardzības spējas, norādīja AM. Ukrainas aizsardzība apliecina, ka ir iespējams veiksmīgi aizsargāties arī pret pretinieku, kam ir ievērojamas personāla un materiāltechnisko resursu priekšrocības. Šīs priekšrocības nevar pilnībā atsvērt, tikai paaugstinot aizsardzības spēku tehnoloģisko un profesionālo kvalitāti. Ņemot vērā pieaugošos draudus, nepieciešams audzēt NBS kaujas spējas gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi, turklāt tas jā dara straujākā tempā, nekā plānots līdz šim, skaidroja AM.

Valsts aizsardzības koncepcijā un NBS attīstības plānā 2020.–2032. gadam noteikts, ka 2027. gadā bruņoto spēku skaitliskajam sastāvam jāsasniedz 28 400 karavīru. Šo struktūru galvenokārt tika paredzēts komplektēt ar profesionālā dienesta karavīriem un zemessargiem, pastiprinot to ar nelielu skaitu rezerves karavīru. Līdzšinējā NBS attīstība tika veikta, prioritizējot pastāvīgu spēju ātri reaģēt uz apdraudējuma situācijām, kā arī esošā personāla bruņojuma modernizēšanu un apmācību. Šie mērķi šobrīd tiek sasniegti, tomēr pilnīgā brīvprātībā balstītā sistēma ir sasniegusi savus limitus, un AM ieskatā Latvijas drošībai nepieciešamās augstākās NBS attīstības ambīcijas nav sasniedzamas tikai esošās sistēmas ietvaros. Šī brīža rekrutēšanas tendences apliecina, ka nav pamata prognozēt būtisku profesionālā dienesta un Zemessardzes personāla skaita pieaugumu, skaidroja AM. Ņemot vērā drošības situācijas maiņu reģionā, jaunā NBS struktūra tiek plānota divreiz lielāka – līdz 51 000 personāla.

2021. gadā profesionālā dienesta karavīru skaitu izdevās pieaudzēt tikai par 68 karavīriem (īkgadējais mērķis +300 profesionālā dienesta karavīri), bet zemessargu skaitu par 62 (izvirzītais mērķis +500 zemessargi). Ņemot vērā pēdējo gadu tendences, AM secinājusi, ka, uzturot pilnībā uz brīvprātību balstītu valsts aizsardzības sistēmu, nepieciešamā personāla apjoms vai nu var netikt sasniegts, vai arī tam jānovirza ļoti būtiski papildu finanšu līdzekļi brīvprātības veicināšanai caur atalgojumu, sociālām garantijām u.c. pasākumiem.

Vēlas dienestu kā pašsaprotamu posmu

AM norādīja, ka piecu gadu laikā izveidojama visaptveroša iesaukšanas sistēma, kas paredz faktiski visu 18 gadu vecumu sasniegušo pilsoņu-vīriešu apzināšanu, viņu atbilstības valsts aizsardzības dienestā izvērtēšanu un pēc iespējas lielāka pilsoņu skaita iesaukšanu dienestā. Jaunizveidotajam dienestam, pēc AM sacīta, jāklūst par pašsaprotamu posmu ikviena Latvijas pilsoņa-vīrieša iesaistei valsts aizsardzībā, pēc iespējas atbalstot un popularizējot arī sieviešu brīvprātīgo dienestu.

Būtiski ir nodrošināt pēc iespējas lielāku iesaukuma tvērumu, lai izslēgtu potenciālu netaisnīguma rašanos, kur iesaukta tiek tikai neliela daļa no jauniešiem, norādīja ministrijā.

Valsts aizsardzības dienestu pildīs vienā no šādiem veidiem:

- 11 mēnešus NBS regulāro spēku vai Zemessardzes vienībā;
- ne mazāk kā piecus gadus Zemessardzē kopumā, pildot dienesta uzdevumus ne mazāk kā 21 individuālās apmācības un ne vairāk kā septiņas kolektīvās apmācības dienas katrā gadā;
- apgūstot augstskolu studentiem paredzēto valsts aizsardzības apmācības programmu;
- apgūstot kapelānu dienestam paredzēto valsts aizsardzības apmācības programmu;
- apgūstot ārstniecības personām paredzēto valsts aizsardzības apmācības programmu.

Pēdējie trīs kursi ir jauni, to ieviešana ir paredzēta ar 2024. gada 1.janvāri. Plānots, ka 2028. gadā dienesta pildīšana NBS vienībās varētu tikt iesaukti vienlaikus līdz pat 6000 valsts aizsardzības dienesta karavīri. Papildus līdz 1200 valsts aizsardzības dienesta karavīru dienestu pildītu Zemessardzē, bet līdz 300 – apgūtu augstskolu studentiem paredzēto valsts aizsardzības apmācības programmu. Pašreiz tiek plānots, ka pilsoņiem, kuri savu domu, apziņas vai reliģiskās pārliecības dēļ nevarēs pildīt aktīvo dienestu, un pilsoņiem, kuru veselības stāvoklis atbilst valsts aizsardzības dienestam, bet kuri kādu citu iemeslu dēļ nevēlas pildīt valsts aizsardzības dienestu, valsts aizsardzības dienestu aizstās ar valsts civilo dienestu.

AM uzskata, ka valsts aizsardzības dienesta ieviešana garantēs, ka valsts aizsardzība tiks nodrošināta ar nepieciešamo personāla skaitu, turklāt sasniedzot to ievērojami ātrāk, nekā paļaujoties uz brīvprātības principu. Tādējādi ilgtermiņā ievērojami lielāka sabiedrības daļa būs sagatavota krīzes situācijām. "Latvijas sabiedrībai ir jāapzinās svarīgākais izdzīvošanas priekšnoteikums – jo lielāks būs militāri sagatavotu un apmācītu iedzīvotāju skaits, jo mazāka kļūs iespējamība, ka citai valstij būs vēlēšanās vērst savu militāro agresiju pret Latviju," atzīmēja AM. (lsm.lv)

5. Rinkēvičs aicina ASV uzņēmējus ieguldīt Latvijas ekonomikā

Latvijas ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs (JV) Ņujorkā, piedaloties ASV un Latvijas biznesa forumā, aicināja ASV uzņēmējus investēt Latvijas ekonomikā, pavēstīja Aizsardzības ministrija. Uzrunā ārlietu ministrs norādīja, ka Krievijas iebrukums Ukrainā rada visnopietnākos draudus eiroatlantiskajai drošībai kopš Otrā pasaules kara. "Mēs esam pateicīgi saviem tuvākajiem sabiedrotajiem un ASV vadībai par viņu nelokāmo atbalstu Ukrainai, kā arī par ieguldījumu aizsardzības un atturēšanas stiprināšanā Latvijā un visā NATO austrumu flangā," sacījis Rinkēvičs.

Ministrs klātesošos informēja, ka šā gada jūnijā Latvija rīkoja Trīs jūru iniciatīvas samitu un biznesa forumu kā ieguldījumu transatlantiskās sadarbības stiprināšanā ar līdzīgi domājošiem partneriem, jo īpaši ekonomikas jomā. Trīs jūru iniciatīvas formātā valstīm būtu jāpiedalās energoapgādes dažādošanas vajadzību risināšanā. "Ir svarīgi neveidot jaunas energoapgādes atkarības no autoritāriem režīmiem. Mēs aicinām ASV attīstīt sašķidrinātās dabasgāzes termināļus, lai nodrošinātu gāzes pieejamību reģionālajiem un Eiropas Savienības tirgiem.

Latvija ir pieņēmusi lēmumu no 2023. gada 1. janvāra aizstāt Krievijas gāzi ar alternatīvām sašķidrinātās dabasgāzes piegādēm," akcentējis ārlietu ministrs. Ministrs klātesošos informēja

par Latvijas ieceri veidot pārrobežu jūras vēja parka projektu, kā arī par augsto tehnoloģiju attīstības un ražošanas iespējām Latvijā. (LETA; tvnet.lv)

6. Sankciju laikā vācu kuģu tehnika caur uzņēmumu Latvijā nogādāta Krievijas kara flotei

Vēl neilgi pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā, kad Eiropas Savienības (ES) sankcijas liedza piegādāt tehnoloģijas Krievijas kara flotei, Krievijas karakuģi papildināti ar vāciešu izgudrotām tehnoloģijām – vairāku gadu garumā arī caur uzņēmumu Rīgā piegādāti Vācijā ražoti kuģu dīzeļdzinēji, kas izmantoti Krievijas kara flotē. Par to interesējušies pētnieciskās žurnālistikas centrs "Correctiv" Vācijā un laikraksts "Die Welt", sadarbojoties arī ar Latvijas Radio.

Kad Krievija okupēja Krimas pussalu, ES noteikto sankciju dēļ kopš 2014. gada nav atļauts piegādāt tehnoloģijas Krievijas Jūras kara flotei. Tomēr pēc vācu tehnoloģijas veidoti dīzeļdzinēji vēl pērn raduši vietu karakuģos "Grayworon". Tie šā gada pavasarī izmantoti Odesas ostas apšaudēm no Sevastopoles Krievijas okupētajā Krimā. Izrādās, ka šo kuģu motorus, balstoties uz senāk iegādātu licenci, ražojis Ķīnas uzņēmums "Henan". Nepieciešamo papildu tehnoloģiju sagādes maršrutiem ļāvusi izsekot informācija datubāzē "Importgenius" par kravu pārvadājumiem Krievijā.

"Correctiv" žurnālists Frederiks Rihters stāstīja: "Kamēr mēs pētījām Ķīnas dīzeļdzinēju izcelsmi, mēs atklājām, ka kāds uzņēmums Sanktpēterburgā pircis dzinējus izmantošanai Krievijas militārajos kuģos un importējis vēl dažādas motoru tehnikas vienības no Vācijas. Un tad arī konstatējām, ka šīs tehnoloģijas nav saņemtas tieši no Vācijas, bet caur uzņēmumu Rīgā."

Uzņēmums "Marine Propulsion Systems" Sanktpēterburgā gadiem ilgi pasūtījis Vācijā ražotus kuģu dīzeļmotorus un to detaļas. Līdz 2011. gadam tam bijusi tieša sadarbība ar ražotāju "Deutz" Ķelnē. Vēlāk daļa Sanktpēterburgas uzņēmuma saistību pārceltas uz Rīgu, uzņēmumu "Marine Systems". Kuģu dzinējus un ar tiem saistītas tehnikas vienības uzņēmums "Deutz" Ķelnē un citi uzņēmumi turpinājuši atbilstoši pasūtījumiem piegādāt uz Latviju.

"Marine Systems" pamatnodarbošanās gan bijusi metālizstrādājumu ražošana, dzinēju piegādes bijusi tikai neliela daļa no biznesa. "Die Welt" un "Correctiv" raksta, ka pēc 2014. gada, kad Vācija vairs nedrīkstēja piegādāt tā dēvētās divējāda – civilā un militārā – lietojuma preces Krievijai, piegādes turpinājušās, domājot, ka tos izmantos civilajiem peldlīdzekļiem ES teritorijā. Par tehnikas nonākšanu pāri Krievijas robežai ražotāji it kā neesot zinājuši. Pret šādu apgalvojumu iebilst Rīgā bāzētais uzņēmums "Marine Systems", kas šogad pārsaukts par "MS Productions".

"Nav tā, ka neviens neko nav zinājis. Viņi taču līgumā redzēja uzņēmumu, kas ir sūtījumu galamērķis," atzina uzņēmuma finanšu direktore Karīna Giješa. Viņa stāstīja, ka kuģu tehnoloģiju ražotāji Vācijā vienmēr zinājuši, ka dzinējus piegādās tieši uz Sanktpēterburgu. Savukārt turienes uzņēmums "Marine Propulsion Systems" nav bijis pakļauts sankcijām. Vienlaikus Giješa atzina, ka uzņēmuma spēkos nebija pārliecināties, vai nosūtītā tehnika Krievijā izmantota atbilstoši noslēgtajiem līgumiem, nevis, piemēram, militārajā infrastruktūrā, kas būtu sankciju pārkāpums.

"Paši līdz galam arī tagad nezinām, vai dzinējs uzstādīts tajā kuģī, kas norādīts pirkuma dokumentos. Kā mēs par to varam pārliecināties? Nevaram. Parasti taču, kad izvedam, Ārlietu ministrijas Stratēģiskā daļa par katru dzinēju prasa iesniegt dokumentus. Nevienam nebija jautājumu, nebija problēmu," pastāstīja Giješa.

Lai noskaidrotu, kāda darbība uzņēmumā "MS Productions" norit šobrīd, "Die Welt" un "Correctiv" žurnālisti lūdza Latvijas Radio palīdzību. Uzņēmuma reģistrētajā juridiskajā adresē Latvijas Radio uzrunāja telpu pārvaldnieku pārstāvi. "Marine Systems" juridiskajā adresē tiešām darbojies, taču nekomentēja, kad uzņēmums tās atstājis. Tāpat patlaban nekādas aktīvas darbības nenotiek tā ražotnē Ādažos. To apstiprināja kāds tur tuvumā satikts darbinieks: "No maija vai no jūnija viņi beidza ražošanu ar metāliem. Bet kas ir par lietu, vai viņi ir kaut ko palikuši parādā?"

Izrādās, uzņēmuma darbība strauji aprāvusies sekojoši Krievijas iebrukumam Ukrainā 24. februārī, kad jebkāda veida sadarbība ar Krieviju ir pārtraukta. Ietekme ir tieša. Ražotnē tiešām ir kluss kopš maija, atlaisti ap 90% strādājošo, zaudējumi pārsniedz 1 miljonu eiro. Vēl 2020. gadā "Marine Systems" apgrozījums bija virs 22 miljoniem eiro, bet peļņa pārsniedza pusotru miljonu eiro, liecina "Lursoft" dati. Metālapstrādes uzņēmuma priekšnieks ir Igors Smoļins. Latvijas Radio noskaidroja, ka viņš šobrīd neatrodas Latvijā, meklējot iespējas uzņēmējdarbību attīstīt citviet Eiropā.

Pēc Ukrainā sāktā kara traucēklis turpināt darbu esot priekšnieka Krievijas pilsonība, uzskata uzņēmuma finanšu direktore Giješa: "Ja nebūtu tā problēma, kas sākās februārī, nevienam nebūtu šo jautājumu." Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā ziņojumu par iespējamiem sankciju apiešanas centieniem finanšu jomā ir desmitkārt vairāk – no 13 pirms diviem gadiem līdz teju 100 šogad, Latvijas Radio norādīja Finanšu izlūkošanas dienesta Stratēģiskās analīzes nodaļas vadītājs Paulis Iljenkovs. Konkrētus piemērus dienests gan nekomentēja, taču norādīja uz vairākiem gadījumiem, kad biznesa saites sankciju skartā nozarē ar Krieviju vai Baltkrieviju ir turpinājušās.

"Tātad ir aizdomas, ka uzņēmums turpina piegādāt aizliegtas preces uz Krieviju. Tā bieži vien būs nosaukama par sankciju pārkāpšanu, par ko paredzēta atbildība Krimināllikumā. Ja šis uzņēmums saņem bankas kontā līdzekļus par šādu darījumu, tos uzskatīsim par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, ko varēsim iesaldēt," skaidroja Iljenkovs. Uzņēmumu centieniem apiet sankcijas Krievijas virzienā arvien būtiskāka būs pētnieciskās žurnālistikas loma, uzsvēra "Correctiv" žurnālists Rihters: "Dažādi inženiertehnoloģiju, veselības aprūpes un citu jomu uzņēmumi domās, kā turpināt iesāktās biznesa saites, izmantojot apkārtceļus caur Ķīnu, Centrālāziju un citām vietām, tai skaitā Baltijas valstīm." Vienlaikus dati jau ļaujot secināt, ka aug sankciju ietekme uz to resursu piegādēm jomās, ko paši Krievijā nespējot saražot. Tas arvien vairāk skarot arī Krievijas jūras flotes aprīkojumu. (Autori: Jānis Kincis un Filips Lastovskis; lsm.lv)

7. Atjauno tiesvedību lietā par studiju programmu īstenošanu latviešu valodā

Satversmes tiesa (ST) atjaunojusi tiesvedību lietā par normām, kas noteic augstskolu un koledžu studiju programmu īstenošanu valsts valodā. Tiesvedība atjaunota pēc tam, kad Eiropas Savienības Tiesa (EST) pieņēma spriedumu pēc ST lūguma skaidrot, vai augstskolu pienākums studiju programmas īstenot tikai un vienīgi latviešu valodā ir saderīgs ar Eiropas Savienības (ES) tiesībām, konkrēti – ar brīvību veikt uzņēmējdarbību. Kā ziņots, EST atzina,

ka valsts tiesiskais regulējums, kurš augstskolām uzliek pienākumu studiju programmas īstenot tikai un vienīgi šīs dalībvalsts oficiālajā valodā, ir saderīgs ar ES tiesībām, ja vien šo tiesisko regulējumu attaisno ar nacionālās identitātes aizsardzību saistīti apsvērumi, proti, tas ir nepieciešams leģitīmā mērķa aizsardzībai un ir samērīgs ar to.

Lieta par normām, kas noteic augstskolu un koledžu studiju programmu īstenošanu valsts valodā, tika ierosināta pēc vairāku Saeimas deputātu pieteikuma. Tiesā vērsušies "Saskaņas" politiķi Valērijs Agešins, Edgars Kucins, Boriss Cilevičs, Ivans Klementjevs, Artūrs Rubiķis, Jānis Tutins, Vladimirs Nikonovs, Igors Pimenovs, Ivars Zariņš, Regīna Ločmele, Inga Goldberga, Ivans Ribakovs, Vitālijs Orlovs, Jānis Krišāns, Andrejs Klementjevs, Jānis Urbanovičs, Sergejs Dolgopolovs un Nikolajs Kabanovs, partijas "Suverēnā vara" pārstāve Ļubova Švecova un partijas "Katram un katrai" pārstāve Karīna Sprūde.

Lietu ST izskatīs no jauna pilnā tiesas sastāvā rakstveida procesā 11. oktobrī pulksten 10. Jau vēstīts, ka pieteikuma iesniedzēji lūdz ST atzīt Augstskolu likuma 56.panta trešo, ceturto un piekto daļu par neatbilstošu Satversmes 105., 112.un 113.pantam. Apstrīdētajās normās noteikts vispārīgs aizliegums sniegt augstākās izglītības pakalpojumus svešvalodā, vien ar atsevišķiem izņēmumiem.

Augstskolu likuma 56.panta trešā daļa nosaka, ka Augstskolās un koledžās studiju programmas īsteno valsts valodā. Studiju programmā, kas tiek īstenota valsts valodā, ne vairāk kā vienu piekto daļu no studiju programmas kredītpunktu apjoma drīkst īstenot citās Eiropas Savienības oficiālajās valodās, ievērojot to, ka šajā daļā nevar ietilpt gala un valsts pārbaudījumi, kā arī kvalifikācijas, bakalaura un maģistra darba izstrāde. (LETA; delfi.lv)

8. Augstās elektrības izmaksas apdraud ledus haļļu eksistenci un hokeja attīstību

Jaunā hokeja sezona ir sākusies ar bažām – augstās elektrības cenas kļūs par nepārvaramu šķērslī daudzām ledus hallēm, ja vien jau drīzumā netiks rasts risinājums valdības līmenī. Jau tagad visās ledus hallēs ir paceltas ledus īres izmaksas, taču tās ne tuvu nesedz lielos izdevumus, raidījumā "Rīta Panorāma" pauda Latvijas Ledus haļļu asociācijas vadītājs Ēriks Miļuns. Kā piemēru var minēt "Volvo" halli. Šā gada februārī elektrības rēķins sasniedza 30 tūkstošus eiro, augustā – 99 tūkstošus, bet septembrī – jau 140 tūkstošus eiro. Un tie ir tikai elektrības rēķini, kas nav vienīgie, bet gana nozīmīgi, jo tieši elektrība ir galvenais ledus halles patēriņš.

Šobrīd viena ledus stunda "Volvo" hallē maksā 300 eiro, taču ar to ir par maz, lai nosegtu izmaksu pieaugumu, uzsvēra Miļuns. Viņaprāt, halles bez valsts atbalsta nevarēs iztikt. Tā gan neesot traģēdija valsts līmenī, bet noteikti atstās lielu iespaidu gan uz bērnu veselību, gan uz hokeja kā sporta veida attīstību. Jau tagad finansiālais slogs lielākoties gulstas uz bērnu vecāku pleciem. Jau tagad esošo jauno hokejistu skaits ir samazinājies, bet jaunie hokejisti tik daudz nenāk klāt. Daudziem jau kovida laiks ir bijis liels izaicinājums, bet šobrīd esošais ir vēl lielāks, uzskata Miļuns.

Viņš pauž, ka valdībai steidzami ir jāmeklē risinājums, kā palīdzēt izdzīvot ledus hallēm, jo ne visas saņemt pašvaldību atbalstu. Šobrīd nepieciešams ātrs, iespējams, īstermiņa risinājums – ar dotācijām, subsīdijām vai pievienotās vērtības nodokļa (PVN) atcelšanu vai samazināšanu. Miļuns norāda, ka "Volvo" halle tikai PVN maksā vien 24–25 tūkstošus eiro – šī nauda aiziet valsts budžetā, bet atpakaļ neatnāk.

Jau šobrīd Latvijā ledus maksā trīs reizes dārgāk, nekā, piemēram, kaimiņvalstīs. Ja cenas turpinās augt, tad izmanīgākās komandas brīvdienās brauks trenēties uz citām valstīm, bet citi gaidīs ziemu, kad sasals dīķis... Šāds pavērsiens ietekmēs ne tikai hokeja kā sporta veida attīstību Latvijā, bet cietīs arī bērnu veselība, uzskata Miļuns. (lsm.lv)

9. Krievijas kultūras boikots – cik stingri mugurkaulu tur Latvijas pasākumu rīkotāji?

Kamēr lielākā daļa vietējo kultūras dzīves organizētāju arī darbos ir apliecinājuši pēc Ukrainas kara sākuma vārdos pausto apņēmību boikotēt Krievijas kultūras produktus, kritikas krustugunīs nonācis kino festivāls "Baltijas pērle". Festivāls, kas sāksies šonedēļ, ir pieļāvis izņēmumus, iekļaujot programmā filmas, kuru saistība ar Krieviju un tās naudu ir ļoti tieša.

Šovasar Dzintaros uz skatuves vienīgais Krievijas mākslinieks – Maksims Galkins

Drīz pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā Dzintaru koncertzāles administrācija paziņoja, ka neviena Krievijas zvaigzne, kas publiski nebūs iestājusies pret karu, Dzintaros uz skatuves nekāps. Šis solījums ir pildīts. Dzintaru koncertzāles vasaras koncertu afišā uz vairākiem plānotiem krievu mākslinieku koncertiem tā arī palika norāde "apturēts". SIA "Dzintaru koncertzāle" valdes priekšsēdētājs Guntars Ķirsis atzīst, vienīgais Krievijas mākslinieks, kas uz skatuves šovasar uzlaists, ir Krievijā nežēlastībā kritušais Maksims Galkins: "Viņš konkrēti nosoda šo karu, un es uzskatu, ka šādiem cilvēkiem ir jādod iespēja uzstāties, jo viņš ir šeit un ir izvēlējis šeit būt, un faktiski ir patvēries no drošas vajāšanas tajā valstī. Kamēr likums to neaizliedz, man nav nekādu morālu tiesību šim cilvēkam liegt uzstāties Dzintaru koncertzālē."

Dzintaru koncertzāle, kas vasarās ierasti bijusi satikšanās vieta Krievijas sabiedrības "krējumam", šo sezonu aizvadīja krietni klusāk. 80 koncertu vietā notika 40. Uz pusi mazāk arī skatītāju. Pēc Guntara Ķirša stāstītā lielākoties atcelti koncertzāles nomnieku plānotie pasākumi: "Šeit uzņemt ar prieku māksliniekus no agresorvalsts, kuri tagad brauks un izklaidēs arī no tās pašas valsts atbraukušos tūristus, man tas šķiet – amorāli. Pārrunājot ar partneriem, Latvijas uzņēmējiem, kuri tradicionāli jau ir rīkojuši šos koncertus, viņi ļoti labi to saprata un ļoti ātri reaģēja. Īstenībā mums nav bijusi neviena konflikta situācija attiecībā uz to, kāpēc mākslinieks tur nevarētu uzstāties."

Mūzikas festivālā "Rīga Jūrmala" palicis tikai viens darbinieks

Taisna mugurkaula turēšana prasījusi drosmīgus lēmumus arī festivālam "Rīga Jūrmala", kura finansējums lielākoties nāca no Krievijas. Izņemot vienu darbinieku, pārējie pavasarī meklēja jaunu darbu. Mūzikas festivāla pārstāve Madara Kalme stāsta, ka festivāla darbība tuvākajā laikā netiks atjaunota: "Mums tas nešķita pieņemami, ka mēs svinētu dzīvi, vasaru, kamēr blakus citi cilvēki cieš, zaudē mājas, savus tuviniekus. Mēs stingri pieturamies šobrīd pie mūsu nostājas, kamēr tepat netālu notiek šausminošas lietas, mēs savu darbību neatsāksim. Tad, kad šī situācija būs mainījusies, tiks meklēti citi finansējuma avoti un noteikti tie būtu no citas pasaules daļas pusēs." Izejas punkts, kad varētu lemt par festivāla atjaunošanu, ir pilnīga karadarbības izbeigšana. "Mūsu darbinieki strādā citās darbavietās, bet kopīgi uzturam sakarus ar cerību varbūt tuvākā vai tālākā nākotnē atkal apvienoties un, iespējams, festivālu atjaunot," pieļauj Madara Kalme.

RIBOCA nepadodas un cer, ka izstāde jau bez Krievijas naudas būs nākamgad

Arī laikmetīgās mākslas biennāles RIBOCA kolektīvs pavasarī sarucis uz pusi. Biennāles pārstāve Inese Dābola stāsta, ka mākslas forums aktīvi meklē citus finansētājus, lai šogad atceltā izstāde ar izmaiņām, kādas ievieš šis laiks, notiktu nākamgad: "Šobrīd esam

nodibinājuši fondu, kas ir Amerikā, kas nākotnē varētu nodrošināt ne pilnu budžetu, bet zināmu stabilitāti biennālei arī ilgtermiņā. Tas laikam ir galvenais jautājums, jo visi uztraucas, vai mums ir joprojām Krievijas finansējums vai nav. Es varu droši pateikt, ka vairs nav."

Izstādes rīkotājiem pagaidām nav atbildes, vai nākamgad plānotajā izstādē piedalīsies mākslinieki no Krievijas, kuri bija savu dalību pieteikuši šogad. Galvenā esot nostāja kara jautājumā, nevis etniskā piederība. Taču pāri šiem jautājumiem svarīgākais – vai izdosies savākt pietiekami daudz līdzekļus izstādes norisei: "Tas ir sarežģīti. Mēs joprojām nezinām, vai mums pietiks budžeta tādām apmēram, kā mēs to redzam, bet ticam, ka atradīsim veidu, varbūt izstāde nenorisināsies trīs mēnešus, bet divus. Liekas ļoti svarīgi arī, lai izrādītu cieņu gan kuratoram (Renē Blokam – red.), gan māksliniekiem, kuri savos kalendāros ir salikuši, ka viņi īsteno darbus un pasākumi notiek. Gribas šo visu realizēt un neapstāties, bet varbūt, ka sapnis ir izsappnots un tad vairs nekad, – tādas bažas arī pastāv."

Eiropas mugurkauls nav tik stingrs, arī festivālam "Baltijas pērle" ne

Aizvadītā vasara parādījusi, ka Eiropas mugurkauls nav bijis tik stingrs. Kamēr naudas ceļiem izsekot sarežģītāk, visiem acīmredzama bija pielaidība pret Krieviju pārstāvošajiem māksliniekiem. Operdziedātāja Anna Ņetrebko, kurai tiek pārņemta nepietiekama distancēšanās no Kremļa politikas, uzstājusies gan Francijā, gan Vācijā, izraisot pat protesta akcijas.

Arī Latvijā ne visi kultūrļaudis stingro pozīciju uztur. Kino festivāla "Baltijas pērle" programmā iekļautas divas Krievijā tapušas filmas, tostarp Kirila Serebreņņikova filmas "Čaikovska sieva". Festivāls Latvijas pirmizrādi filmai un tikšanos ar režisoru sarīkoja jau pirms mēneša. Rīgas Starptautiskā kino festivāla (Riga IFF) vadītāja Liene Treimane ir ļoti kategoriska par šo izvēli: "Daži lieli rietumvalstu kinofestivāli tagad ik pa laikam meklē visneiedomājamos argumentus un baltiem diegiem šūtu motivāciju, lai tomēr vienu vai otru filmu iekļautu savās programmās. Tas notika arī ar Kannu kinofestivālu, kur tika izrādīta Kirila Serebreņņikova filma "Čaikovska sieva", un režisors, kurš sevi pozicionē kā ārpus politikas stāvošu mākslas personību, tomēr izmantoja Kannu kinofestivāla preses konferenci, lai ļoti atklātā veidā un tiešā tekstā aicinātu atcelt Eiropas noteiktās sankcijas pret savas filmas finansētāju, lielu palīgu, ar Krievijas valsti cieši saistītu oligarhu Romānu Abramoviču. Un es domāju, ka šis notikums vēl skaidrāk mums parāda to, kādēļ vajadzētu šobrīd izvairīties no Krievijas pārstāvju uzlikšanas uz skatuves tā vietā, lai mikrofonu dotu citiem viedokļu līderiem."

Arī dokumentālo filmu režisors Vitālijs Manskis nedomā, ka tieši šobrīd Latvijā bija tik svarīgi parādīt "Čaikovska sievu": "Pat ņemot vērā manu personīgo pozitīvo attieksmi pret Kirilu Serebreņņikovu. Kara laikā varēja arī atturēties no filmas izrādīšanas. Bet tas nenozīmē, ka saku: filmu nevajadzēja rādīt. Kā festivāla "Artdocfest Riga" direktors šobrīd es visdrīzāk no tādas filmas izrādīšanas atteiktos. Ja tā būtu pretkara filma, ja tā būtu filma, kas parāda Krievijas sabiedrības izpratni par noziegumiem, kurus dara Krievijas armija, tostarp arī šīs sabiedrības vārdā, – man vispār nerastos jautājumi. Es teiktu: noteikti jārāda. Bet, ja filma it kā tam nepieskaras un atrodas morāli tikumisko un māksliniecisko uzskatu sfērā, tad ir vēl arī citas filmas pasaulē, kas stāsta par to pašu." Festivāla "Baltijas pērle" direktore Marina Ļipčenko no intervijas LTV raidījumam "Kultūršoks" atteicās, par iemeslu minot "force majeure" apstākļus. Arī festivāla preses sekretāre uz tālākām īsziņām neatbildēja.

Vai krievu kultūras boikota izņēmumi – Kremļa opozicionāru darbi?

Gan Lienes Treimanes, gan Vitālija Manska vadītajos festivālos noteikumi ir pārskatīti. Kamēr festivāls "Artdocfest Riga" pieņēma lēmumu neatkarīgi no satura neizrādīt filmas, kas tapušas sadarbībā ar Krievijas valsts institūcijām vai citām lielām kompānijām, Rīgas Starptautiskais kino festivāls izlēma programmā neiekļaut nevienu Krievijā tapušu filmu. Pēc Lienes Treimanes teiktā, lēmums tika pieņemts ātri un vienkārši: "Mēs neesam arī sadarbojušies ne ar vienu Krievijas kompāniju, izplatīšanas kompāniju un iegādājušies caur tām arī citas starptautiskas filmas, tāpat mēs esam arī izmainījuši savu konkursu programmu nolikumus, jo līdz šim tie pieļāva gan pilnmetrāžas, gan īsmetrāžas žanros Krievijas darbu pieteikumus, šogad tas nav iespējams."

Tikmēr Vitālijs Manskis uzskata, ka var diskutēt arī par Riga IFF pozīciju: "Ja, piemēram, ir filma, kuras režisors ir pakļauts Krievijas valsts represijām un kurš, iespējams, ir emigrējis no šīs valsts, bet viņam ir Krievijas pase... Viņa filma būs kāda? Tas viss nav vienkārši. Manuprāt, māksla sfērā, pat ne kultūras, bet tieši māksla sfērā, ar kuru arī nodarbojas kino festivālu kustība, nav vienkāršu un viennozīmīgu lēmumu. Viennozīmīgi lēmumi ir politiķiem. Tomēr nav arī partiju, kas saņem simt procentus vēlēšanās. Ir partijas, par kurām tu domā: "Nu, kā par viņiem var balsot?" Bet izrādās, arī šeit Latvijā ir trīs, divi, pieci procenti iedzīvotāju, kas nobalso par pašām marginālākajām partijām. Tas liecina par to, ka sabiedrībā ir ļoti daudzveidīga."

Latvijas krievvalodīgo publikai alternatīvi produkti vietā nav rasti

Ne tikai Rīgas Starptautiskais kino festivāls savā programmā nav iekļāvis nevienu krievu filmu. Tās pazudušas arī no lielajiem ekrāniem ikdienā, liekot uzdot jautājumu – kādu kultūru šobrīd patērē Latvijas krievvalodīgā sabiedrības daļa. "Forum Cinemas" programmas vadītāja Elīna Liberte rakstiskā atbildē "Kultūršokam" apgalvo, ka, visticamāk, šī auditorija ir zaudēta: "Nav pētījumu, bet kinoteātris pieņem, ka daļa auditorijas, kas nāca uz krievu komēdijām, ir zudusi kinoteātriem. Es teiktu, ka tie ir krievvalodīgie, kas nāca tikai uz filmām, kurās runātā pamatvaloda bija krievu."

Viens no krieviski runājošās sabiedrības kultūras vaļiem Latvijā ir Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris. Arī viņiem nācies pieņemt daudzus izšķirīgus lēmumus. Teātra valdes locekle Dana Bjorka stāsta, ka pieņemts lēmums izstāties no Krievijas asociācijas, kas vieno visus krievvalodīgos teātrus ārpus Krievijas: "Mēs izstājāties, jo asociācija nav definējusi savu pozīciju un Mihails Durņenkovs (dramaturgs – red.) kara sākumā ir publicējis sociālajos tīklos skaidru pozīciju un asociācijas līderis viņu sodījis, izslēdzis no asociācijas. Ar to es ieraudzīju opozīciju – Durņenkova pozīciju. Tas bija signāls, ka mums nav pa ceļam šobrīd."

Teātris no repertuāra nav izņēmis nevienu izrādi, bet devis darbu gan ukraiņu, gan krievu, gan baltkrievu bēgļiem. "Ja mēs runājam par klasiku, tas pats Dostojevskis, Tolstojs, Puškins, ticiet man – ja viņiem būtu iespēja runāt šodien, viņi ļoti klaji nosodītu, kas notiek un kā Krievijas Federācijas līderis rīkojas. Ja visiem Krievijas mākslas pārstāvjiem, kuri sen aizgājusi mūžībā, būtu iespēja runāt, viņi visi iestātos pret to, kas notiek, jo krievu kultūra – klasika, uz kuras turas visa pasaule, nekad nav propagandējusi ļaunumu, karu, tā bija pret imperiālistisko domāšanas veidu, tā bija par cilvēku un vienmēr bija protestā," uzsver Dana Bjorka.

Saglabāt vai nesaglabāt pozīciju "balts-melns"?

Kino režisors Vitālijs Manskis, kurš pēc Krimas aneksijas 2014. gadā ar ģimeni pārcēlās uz Latviju, uzskata, ka vajadzētu pieņemt acīmredzamo, ka krievu valoda nepieder Putinam vienam: "Bet tas nenozīmē, ka krievu valoda ir labestības un humānisma valoda. Viss ir sarežģītāk. Es saprotu, ka jūs manis teikto sagriezīsiet un paliks vien pusotra frāze. Bet tomēr es vēlos, lai jūs saprastu, ka es neizvairos no atbildes, bet atbildu uz jūsu jautājumiem. Pasaule ir sarežģītāka nekā vienkārša formula "balts-melns". Tikko tā paliks vai nu balta vai nu melna, tā kļūs nebrīva. Es esmu par pasaules brīvību. Par ikviena cilvēka izvēli, arī par skatītāja – iet uz filmu vai ne."

Rīgas Starptautiskā kino festivāla vadītāja Liene Treimane ir pārliecināta, ka nekas nenotiks, ja mēs uz laiku saglabāsim pozīciju "balts-melns" un turēsim stingri nospiesto pauzi pret Krievijas kultūras produktiem: "Šobrīd nekas neliecina par to, ka šo nostāju vajadzētu kaut kā pārvērtēt. Es domāju, ka ir pagājis ārkārtīgi mazs laiks, uz vēstures fona tas ir vispār nekas. Tas ir briesmīgi ilgs laiks, ja mēs domājam par to, ka visus šos mēnešus notiek aktīva karadarbība Ukrainā, bet tas ir niecīgs laika posms, ja mēs domājam par to, kā Krievija ir realizējusi savas imperiālistiskās un kolonizācijas intereses visā pasaulē gadu simtiem. Es domāju, ka nekur šī Krievijas kultūra nepazudīs." (Autores: Zane Brikmāne un Dace Kaukule; lsm.lv)

10. Veidenbauma dzeja izdota jaunā izlasē – latviešu un angļu valodā

Izdevniecības "Neputns" samta sērijā klajā nākusi Eduarda Veidenbauma dzejas izlase latviešu un angļu valodā, informēja izdevēji. Izlases tulkotāja – Ieva Lešinska, redaktore – Baņuta Rubess, sastādītājs un priekšvārda autors – Raimonds Ķirķis, sērijas māksliniece – Anna Aizsilniece. "Šogad tiek atzīmēta latviešu dzejas klasiķa Eduarda Veidenbauma dzimšanas 155. un nāves 130. gadskārta. Jau vairāk nekā gadsimtu Veidenbaums ir bijis būtisks atskaites punkts un ietekmju avots visai tālākajai latviešu literatūras attīstībai. Tomēr ir pamats domāt, ka Veidenbauma allaž spraunā un dedzīgā dzeja spēs uzrunāt arī citu tautu pārstāvjus," norādīja izdevēji. Līdz šim angļu valodā bijis atdzejots tikai viens Eduarda Veidenbauma dzejolis, bet jaunajā izlasē Ievas Lešinskas tulkojumā lasāmi 52 speciāli šai izlasei gatavoti dzejoļu tulkojumi.

Izlases sastādītājs Raimonds Ķirķis uzsvēra: "Veidenbauma sarakstītā ir tik maz, ka tas uzlūkojams kā vesels kopums, nevis daudzpusīgi attīstīts literārais mantojums, kur iezīmējas dažādu sociālpolitisku norišu aprises, stila un poētikas pārveidnes, tēmu variācijas. Tas ir spēcīgs izvirdums, stingri noblietējies kultūrslānī, un, par spīti ierobežotajam vārdu skaitam korpusā, ar spēcīgām un tālejošām sekām. Viens var apgalvot, ka Veidenbaums ir gan mākslinieciski dzejā, gan intelektuāli publicistikā uzaustījis vēstures ietekmi uz latviešu nācijas mentalitāti, kļūdamas par, šķiet, pašsaprotamāko dzejnieku, kāds rakstījis šai zemnieku valodā. Cits – dzejnieka tekstos ir tverta krietni plašāka cilvēces likumsakarību ķēde." (lsm.lv)

PBLA ziņu apskats ir Latvijas laikrakstos un ziņu portālos publicēto ziņu apkopojums,
tajā iekļautie raksti ne vienmēr atspoguļo PBLA viedokli.

PBLA pārstāvniecība
Lāčplēša ielā 29 – 5
Rīga, LV 1011
tāl. (371) 67282980
fax. (371) 67820176
pbla-latvija@pbla.lv
www.pbla.lv